

گیاهان دارویی استان کرمانشاه

مصطفی نعمتی پیکانی * و نسترن جلیلیان
مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان کرمانشاه، کرمانشاه، ایران

چکیده

در این تحقیق که به منظور جمع‌آوری و شناسایی گیاهان دارویی استان کرمانشاه صورت گرفت، ابتدا از فهرست فلوریستیک استان کرمانشاه اسامی گیاهانی که در منابع علمی به عنوان گیاه دارویی ذکر گردیده‌اند و همچنین نشانی محل جمع‌آوری و نقاط پراکنش آنها در استان کرمانشاه استخراج گردید. سپس بر اساس نقشه‌های توپوگرافی و نشانی‌های استخراج شده به رویشگاه‌های گیاهان دارویی مذکور مراجعه شد و پس از جمع‌آوری آنها بر اساس روش‌های مرسوم تاکسونومیک، از آنها نمونه‌های هرباریومی تهیه شد. برای هر نمونه گیاه جمع‌آوری شده ویژگی‌های رویشگاه شامل: نشانی محل جمع‌آوری، ارتفاع محل رویش از سطح دریا و سایر ویژگی‌های بوم‌شناختی محل جمع‌آوری یادداشت گردید. علاوه بر این، اطمینان از صحت تطابق نمونه‌های جمع‌آوری شده با فهرست گیاهان دارویی استخراج شده، شناسایی و نام‌گذاری آنها با استفاده از منابع لازم انجام گرفت. اطلاعات جمع‌آوری شده در مورد هر گونه دارویی در فرم‌های الصافی به نمونه هرباریومی آنها ثبت شد. اشکال زیستی گیاهان دارویی شناسایی شده بر اساس روش Raunkiaer (۱۹۳۴) تعیین گردید. در مجموع، ۲۰۸ گونه دارویی از ۱۹۸ جنس و ۷۲ خانواده شناسایی شد.

واژه‌های کلیدی: استان کرمانشاه، شناسایی، گیاهان دارویی

مقدمه

(and Singh, 2010). بنابراین، استفاده روز افزون از

گیاهان دارویی به طرق مختلف و بهره‌مندی استان کرمانشاه از گونه‌های مختلف دارویی، اهمیت بررسی این دسته از گیاهان را روشن می‌سازد (نعمتی پیکانی و همکاران، ۱۳۸۰). از آنجایی که طبیعت نمی‌تواند همواره جوابگوی نیاز انسان به این منبع ارزشمند باشد؛ لذا، بایستی برای کشت و پرورش این گیاهان روش‌های مناسبی مبتنی بر اصول علمی ارائه نمود. نخستین قدم در

در شرایط کنونی که مصرف گیاهان دارویی به میزان قابل توجهی افزایش یافته است و آمار ارائه شده از سوی کشورهای پیشرفته نیز مؤید این نکته است که درصد قابل توجهی از داروهای عرضه شده در این کشورها منشأ گیاهی دارند، پرورش و تولید گیاهان دارویی می‌تواند ضمن کمک به سلامت جامعه در پیشرفت اقتصادی نقش به‌سزایی داشته باشد (Govil)

گرم ترین ناحیه استان محسوب می شوند و با حرکت به سمت شرق از میانگین سالانه دمای مناطق کاسته می گردد. جنگل های بلوط با گونه غالب بلوط ایرانی (*Quercus brantii* Lindl.) پوشش گیاهی عمده استان را تشکیل می دهند که در میان آنها گونه هایی از بنه (*Pistacia atlantica* Desf.)، بادام (*Amygdalus orientalis* Mill.)، کیکم (*Acer monspessulanum*)، گیلان وحشی (*Cerasus microcarpa* Boiss.) و زالزالک (*Crataegus pontica* K. Koch.) به چشم می خوردند (نعمتی پیکانی و همکاران، ۱۳۸۸).

در مرحله نخست این تحقیق، فهرست گونه های گیاهی که در محدوده جغرافیایی استان کرمانشاه می رویند به علاوه نشانی محل جمع آوری و نقاط پراکنش آنها با مراجعه به منابع علمی در زمینه گیاه شناسی تهیه شد. سپس با مراجعه به منابع علمی موجود در زمینه گیاهان دارویی از فهرست فوق، اسامی گونه های دارویی استخراج شد. علاوه بر این با مراجعه به افراد محلی که در زمینه طب سنتی فعالیت دارند، اطلاعات لازم در مورد گیاهان دارویی مورد مصرف در استان، شامل اسامی محلی، محل های رویش و همچنین قسمت های مورد استفاده این گیاهان جمع آوری و به اطلاعات قبلی افزوده شد.

در مرحله دوم، در فصل رویشی مناسب با استفاده از نقشه های توپوگرافی و بر اساس مجموعه اطلاعات گردآوری شده به رویشگاه های گیاهان در سطح استان مراجعه و نمونه های هر باریومی بر اساس روش های مرسوم تاکسونومیک تهیه شد. برای هر نمونه گیاهی جمع آوری شده ویژگی های رویشگاه شامل نشانی محل جمع آوری، ارتفاع محل رویش از سطح دریا و سایر ویژگی های بوم شناختی محل جمع آوری یادداشت

این راه شناسایی گونه های موجود در عرصه های طبیعی است. از طرف دیگر دستیابی به اطلاعات اولیه در مورد رویشگاه طبیعی گیاهان دارویی می تواند در انتخاب مکان مناسب از نظر اقلیم و نوع خاک برای بررسی سازگاری و عملکرد گیاهان دارویی در شرایط زراعی بسیار مؤثر باشد. البته با توجه به اینکه گونه های دارویی حاوی مواد مؤثره ای هستند که در مکان های متفاوت مقادیر آنها تغییر می کند لذا، ممکن است آثار دارویی متفاوتی نیز نشان دهند. افراد محلی با توجه به تجربیات خود در طول زمان به برخی آثار دارویی گونه هایی که پیرامون محل زندگی آنها انتشار دارند، پی برده اند. این دستاوردهای تجربی نیز می تواند نقطه آغازی برای پژوهش های علمی باشد.

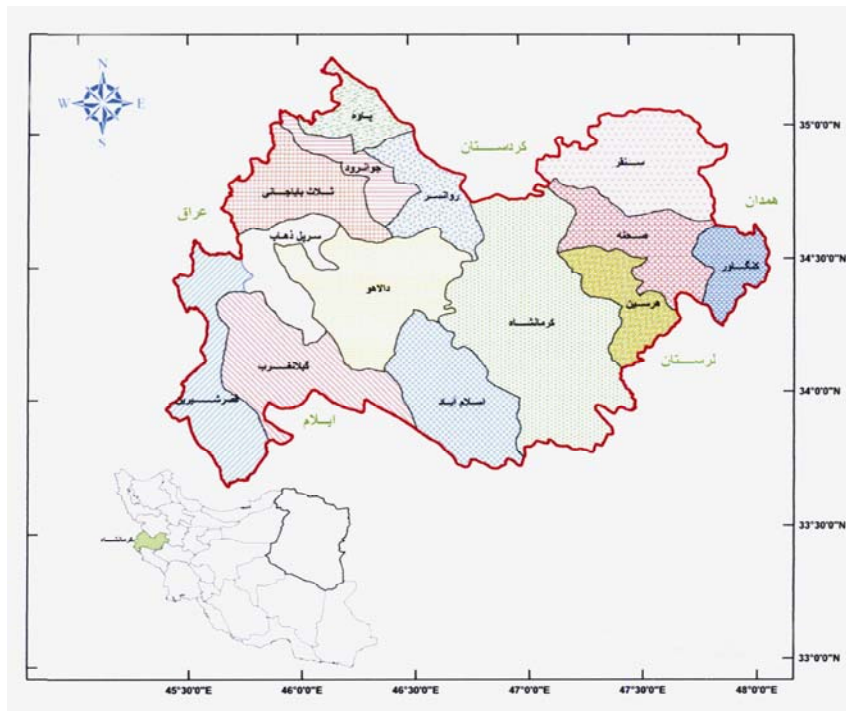
مواد و روش ها

استان کرمانشاه با وسعتی بالغ بر ۲۴۹۰۹۵۰ هکتار بین ۴۱° و ۳۳° تا ۱۷° و ۳۵° عرض شمالی و ۲۴° و ۴۵° تا ۵۰° و ۴۸° طول شرقی قرار گرفته است (شکل ۱). میزان متوسط بارندگی دراز مدت استان در حدود ۵۳۷ میلی متر است که از میانگین بارندگی کشور (در حدود ۲۷۰ میلی متر در سال)، بسیار بیشتر است.

بر اساس سند مطالعات طرح جامع توسعه قطب کشاورزی کرمانشاه که در سال ۱۳۸۹ منتشر گردید با افزایش ارتفاع در بخش های غربی و جنوب غربی استان به سمت شرق که توأم با صعود توده های هوای ارتفاعات زاگرس است، بر میزان بارندگی سالانه، افزوده می گردد. به طوری که مرکز پُر بارش ۸۰۰ میلی متری در امتداد تقریبی شمالی، مرکزی و شمال شرقی استان است که بیانگر افزایش بسیار زیاد بارندگی سالانه است. بخش های جنوب غربی استان

Davis, 1965-؛ Rechinger, 1963-2005؛ ۱۳۸۶؛
Townsend et al., 1966-1985؛ 1985؛
Chevallier, 1977) انجام گرفت. اشکال زیستی
گونه‌های دارویی شناسایی شده بر اساس طبقه‌بندی
Raunkiaer (۱۹۳۴) تعیین شد.

گردید. شناسایی و نام‌گذاری نمونه‌ها با استفاده از منابع
موجود (معصومی، ۱۳۶۵-۱۳۷۹؛ قهرمان، ۱۳۶۵-۱۳۸۶؛
اسدی، ۱۳۶۷-۱۳۹۰؛ صمصام شریعت و معطر، ۱۳۷۰؛
مبین، ۱۳۵۸-۱۳۷۴؛ مظفریان، ۱۳۷۵؛ زرگری، ۱۳۶۸-
۱۳۷۰؛ دینی، ۱۳۸۴؛ نجف‌پور نوایی و همکاران،

شکل ۱- نقشه سیاسی استان کرمانشاه

گونه به شکل زیستی همی کریتوفیت و کمترین تعداد
گونه به شکل زیستی هیدروفیت تعلق دارد. بر اساس
شکل زیستی گونه‌ها می‌توان در مورد برنامه‌ریزی برای
اقداماتی از قبیل احیا، بهره‌برداری، بررسی ترکیبات
دارویی و یا زراعت این گیاهان به نحو مناسب
تصمیم‌گیری نمود. بررسی منابع نشان می‌دهد که تعدادی
از گونه‌های دارویی استان کرمانشاه انحصاری ایران
هستند (امامی و همکاران، ۱۳۹۰؛ Jalili and Jamzad,
1999). فهرست این گونه‌های انحصاری در جدول ۳
ارائه گردیده است. روشن است که برای حفاظت این
گونه‌ها بایستی اقدامات لازم توسط دستگاه‌های اجرایی
صورت گیرد.

نتایج و بحث

در مجموع، تعداد ۲۰۸ گونه دارویی متعلق به ۱۹۸
جنس و ۷۲ خانواده در استان کرمانشاه شناسایی گردید
که فهرست اسامی علمی، فارسی، اندام مورد استفاده،
نقاط پراکنش در استان و شکل زیستی آنها در جدول ۱
آمده است. بر اساس این جدول، بیشترین تعداد گونه‌های
دارویی متعلق به خانواده‌های Lamiaceae با ۲۷ گونه،
Asteraceae با ۲۳ گونه، Fabaceae با ۱۷ گونه،
Apiaceae با ۱۳ گونه و Brassicaceae با ۱۲ گونه است.
مقایسه اشکال زیستی گیاهان دارویی استان کرمانشاه
از نظر تعداد گونه متعلق به هر شکل زیستی در جدول ۲
ارائه شده است. چنانکه ملاحظه می‌شود بیشترین تعداد

جدول ۱- مشخصات گیاهان دارویی استان کرمانشاه شامل نام علمی گونه، تیره، نام فارسی (نام محلی)، قسمت مورد استفاده، نقاط پراکنش در استان و شکل زیستی آنها. علائم اختصاری شکل زیستی: C: کامفیت‌ها؛ E: اپی‌فیت‌ها؛ G: ژئوفیت‌ها؛ H: همی‌کریپتوفیت‌ها؛ HY: هیدروفیت‌ها؛ P: فانروفیت‌ها؛ T: تروفیت‌ها.

شکل زیستی	نقاط پراکنش در استان	اندام مورد استفاده	نام فارسی (نام محلی)	نام علمی گونه	تیره
G	ریجاب-نوسود-کلین	برگ، دمیرگ و شاخه‌های جوان	پرسیاوشان	<i>Adiantum capillus-veneris</i> L.	Adiantaceae
G	شمال کرمانشاه به سمت کامیاران	برگ	-----	<i>Cheilanthes fragrans</i> Webb & Berthel.	Adiantaceae
HY	اسلام‌آباد غرب (حمیل)	برگ	قاشق واش	<i>Alisma plantago-aquatica</i> L.	Alismaceae
G	کرمانشاه (عین‌الکث)	پیاز و ساقه	پیاز گل زرد	<i>Allium scabriscapum</i> Boiss.	Alliaceae
T	بیستون-سرتاج-ماهیدشت-اسلام‌آباد غرب	دانه و تمام اندام‌های هوایی	تاج خروس	<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Amaranthaceae
P	جنگل‌های پاره-دالاهو-کوه قلاجه	برگ، میوه و پوست	بنه-جاتالاقوش	<i>Pistacia atlantica</i> Desf.	Anacardiaceae
P	گلین-سرآب-هولی-تنگه نظرگاه (صحنه)	میوه، برگ و پوست میوه	سماق	<i>Rhus coriaria</i> L.	Anacardiaceae
T	ماهیدشت	برگ و دانه	شوید	<i>Anethum graveolens</i> L.	Apiaceae
H	اسلام‌آباد غرب (گهواره)	برگ، دانه و سرشاخه گل‌دار	جعفری وحشی	<i>Anthriscus cerefolium</i> (L.) Hoffm.	Apiaceae
H	دالاهو-بایا یادگار	برگ و سرشاخه گل‌دار	جعفری فرنگی کوهستانی	<i>Chaerophyllum macropodium</i> Boiss.	Apiaceae
H	کوه نوا	تمام قسمت‌ها	کندل کوهی (زرو)	<i>Dorema aucheri</i> Boiss.	Apiaceae
H	ماهیدشت-گیلان‌غرب (نیان و قیلان)	برگ و سرشاخه	خوشاریزه	<i>Echinophora platyloba</i> DC.	Apiaceae
H	تالاب هشیلان-پاره (شمشیر)	اعضای مختلف به خصوص ریشه	زول	<i>Eryngium billardieri</i> Delar.	Apiaceae
H	کوه دالاهو-بیونج-پاره (ساتاری)	برگ	غازیاغی (باغازه)	<i>Falcaria vulgaris</i> Bernh.	Apiaceae
H	کوه شاهو-کوه-نوا-کوه قلاجه	برگ و سرشاخه گل‌دار	(چویر، چنور)	<i>Ferulago angulata</i> Boiss.	Apiaceae
T	کوه پیری-ریجاب-قصر شیرین-نفت شهر	سرشاخه گل‌دار	زیره وحشی	<i>Lagoecia cuminoides</i> L.	Apiaceae
T	قصر شیرین-سومار-سرپل ذهاب	برگ و سرشاخه	لعل کوهستان	<i>Oliveria decumbens</i> Vent.	Apiaceae
H	ریجاب-کوه زرده (کوند غرب)	تمام قسمت‌های هوایی	تره تیزک باغی	<i>Pimpinella affinis</i> Ledeb.	Apiaceae
H	کوه شاهو-دالاهو-گهواره	سرشاخه	چاشیر	<i>Prangos ferulacea</i> (L.) Lindl.	Apiaceae
H	کوه قلاجه-کوه شاهو	برگ، جوانه، میوه و ریشه	آوندول	<i>Smyrniun cordifolium</i> Boiss.	Apiaceae
P	سومار-قصر شیرین-دوآب	گل، برگ و پوست	خرزهره	<i>Nerium oleander</i> L.	Apocynaceae
H	کوه سفید-گیلان‌غرب	ریشه، میوه و دانه	زراوند	<i>Aristolochia bottae</i> Jaub. & Spach	Aristolochiaceae
G	ریجاب-نوسود-کوه پیری	ریشه	سرخس پنجه‌ای	<i>Ceterach officinarum</i> DC.	Aspleniaceae
H	دامنه کوه شاهو	برگ، ریشه و سرشاخه‌های گل‌دار	بومادران	<i>Achillea millefolium</i> L.	Asteraceae
H	گهواره-بیونج	تمام اندام‌های هوایی	بومادران	<i>Achillea wilhelmsii</i> C. Koch	Asteraceae
T	کوه قلاجه-کوه پیری	گل	بایونه	<i>Anthemis odontostephana</i> Boiss.	Asteraceae
H	ریجاب-کلین	برگ	مینای چمنی	<i>Bellis perennis</i> L.	Asteraceae
T	قصر شیرین-سرپل ذهاب	گل‌ها و سرشاخه گل‌دار	همیشه بهار	<i>Calendula arvensis</i> L.	Asteraceae
T	بیستون-دالاهو	گل	گل‌رنگ مقدس	<i>Carthamus lanatus</i> L.	Asteraceae
T	ماهیدشت-ژاومرگ-سورله	گل	گل‌رنگ زرد	<i>Carthamus oxyacantha</i> M. Bieb.	Asteraceae
T	کوه قلاجه	گل	گل‌گندم مهاجر	<i>Centaurea bruguierana</i> (DC.) Hand.-Mazz..	Asteraceae
T	مادیان کوه-هرسین-کوند غرب	گل و برگ	گل‌گندم	<i>Centaurea depressa</i> M. Bieb.	Asteraceae
T	کوه دالاهو-چوانرود	سرشاخه گل‌دار	-----	<i>Chardinia orientalis</i> (L.) Kuntze	Asteraceae
G	کرمانشاه-چوانرود-گهواره	برگ، گل، دانه و ریشه	کاسنی	<i>Cichorium intybus</i> L.	Asteraceae
H	بیستون	تمام اندام‌های گیاه	کنگر صحرایی	<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.	Asteraceae
H	تالاب هشیلان	شیرابه	گونه‌ای شکر تیغال (کرتشی)	<i>Echinops ritrodes</i> Bunge	Asteraceae
H	کرمانشاه-سنقر-سرپل ذهاب	ساقه	کنگر	<i>Gundelia tournefortii</i> L.	Asteraceae
H	کوند غرب	سرشاخه گل‌دار	گل بی‌مرگ کم‌کبه	<i>Helichrysum oligocephalum</i> DC.	Asteraceae
H	نوسود	سرشاخه گل‌دار	مصفا بریتانیایی	<i>Inula britannica</i> L.	Asteraceae
H	بیستون-ژاومرگ-کوه دالاهو	برگ و گل	کاهوی خاردار	<i>Lactuca serriola</i> L.	Asteraceae
H	بیستون-گهواره-نوسود-صحنه	گل	کک کش	<i>Pulicaria dysenterica</i> (L.) Bernh.	Asteraceae
H	کوه پراو-کوه بیستون	سرشاخه گل‌دار	گل‌گندمی (گیاه‌زان)	<i>Serratula cerinthifolia</i> (Sibth. & Sm.) Boiss.	Asteraceae
H	پاره (فتلاق)-گهواره (تلیک)	سرشاخه گل‌دار	مینای پر کبه آذربایجان	<i>Tanacetum polycephalum</i> Sch. Bip.	Asteraceae
H	اسلام‌آباد غرب (بانکول)	برگ و گل	بایونه کاذب	<i>Tripleurospermum disciforme</i> Sch. Bip.	Asteraceae
P	کوه دالاحانی	برگ، میوه و پوست ریشه	زرشک	<i>Berberis integerrima</i> Bunge	Berberidaceae
H	ریجاب-دزود-فرمان-قوری قلعه-سرپل ذهاب-بریموند	گل	گاوزبان	<i>Anchusa italica</i> Retz.	Boraginaceae
H	ریجاب-سرآب-هولی-هشیلان	گل	گاو زبان ایتالیایی	<i>Echium italicum</i> L.	Boraginaceae
T	تالاب هشیلان	گل	چشم‌گربه ایرانی	<i>Nonea persica</i> Boiss.	Boraginaceae
H	دالاهو-سورمنجه-دار یادام	دانه	علف سیر	<i>Alliaria petiolata</i> Cavara & Grande	Brassicaceae
T	کوه بیستون-کوه نوا	دانه	قدومه	<i>Alyssum meniocoides</i> Boiss.	Brassicaceae

شکل زیستی	نقاط پراکنش در استان	اندام مورد استفاده	نام فارسی (نام محلی)	نام علمی گونه	تیره
T	کرمانشاه-گیلان غرب-دشت ذهاب-پیران-سببوند	دانه، ریشه و برگ	کیسه کشیش	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	Brassicaceae
H	کرمانشاه-صحنه-سومار	دانه	ازمک	<i>Cardaria draba</i> (L.) Desv.	Brassicaceae
T	کرمانشاه-زله-زرد-سایتاری	دانه، گل و برگ	خاکشیر ایرانی	<i>Descurinia sophia</i> L.	Brassicaceae
T	کرمانشاه-گیلان غرب	تمام اندام های هوایی	منداب	<i>Eruca sativa</i> (Mill.) Lam.	Brassicaceae
H	کرمانشاه-زله-زرد-سایتاری	دانه	خاکشیر تلخ	<i>Erysimum crassipes</i> Fich. & C. A. Mey.	Brassicaceae
H	سنقر-دالاهو	برگ	وسمه تالشی	<i>Isatis cappadocica</i> Desv.	Brassicaceae
HY	ازگله-دوآب (نوسود)	تمام اندام های هوایی	علف چشمه، بولاج اوتی (کیوز)	<i>Nasturtium officinale</i> W.T. Aiton	Brassicaceae
G	ریجاب-گهواره	ریشه	ترپ وحشی	<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	Brassicaceae
T	کرمانشاه	دانه	خردل بیابانی	<i>Sinapis arvensis</i> L.	Brassicaceae
T	کرمانشاه-نفت شهر	دانه	خاکشیر سوزنی	<i>Sisymbrium irio</i> L.	Brassicaceae
P	تنگه پیران-سراب هولی-داریان-دشه	گل	ارغوان	<i>Cercis siliquastrum</i> L.	Caesalpiniaceae
T	کوند غرب	سرشاخه گل دار یا میوه دار پایه ماده، برگ و دانه	شاهلذانه	<i>Cannabis sativa</i> L.	Cannabinaceae
P	پاوه-قصر شیرین-صحنه-سایتگان	ریشه، پوست، دانه، برگ و ساقه	کوز، کبیر و علف مار	<i>Capparis spinosa</i> L.	Capparidaceae
P	کوه شاهو	تمام اندام های هوایی	پلاخور گرمستانی	<i>Lonicera iberica</i> M. Bieb.	Caprifoliaceae
H	جوانرود-سررود	مغز ساقه	آقطی	<i>Sambucus ebulus</i> L.	Caprifoliaceae
T	کوه بیستون	گل	مرجانی	<i>Arenaria serpyllifolia</i> L.	Caryophyllaceae
C	کوه زرده-بیستون-کوه پیری-پاوه	گل	گونه های میخک	<i>Dianthus orientalis</i> Donn	Caryophyllaceae
T	کوه دالاهو	گل	سلین هرز	<i>Silene conoidea</i> L.	Caryophyllaceae
T	کرمانشاه-هرسین-سرپل ذهاب-گهواره	گل	صابونک دانه زرد (سیاه زاوه)	<i>Vaccaria oxiodonta</i> Boiss.	Caryophyllaceae
T	نوسود-کرمانشاه-برناج-کوه امروله	برگ و میوه	سلمک	<i>Chenopodium album</i> L.	Chenopodiaceae
T	بیستون-گردنه پلنگانه-کوه نوا	تمام اندام های هوایی	درمنه ترکی	<i>Chenopodium botrys</i> L.	Chenopodiaceae
T	کرمانشاه-کوه قلاجه	تمام اندام های هوایی	شورخاردار	<i>Salsola kali</i> L.	Chenopodiaceae
G	زاوهرگ-بابا یادگار-کوه پیری	دانه	گل حسرت زیبا	<i>Colchicum speciosum</i> Steven	Colchicaceae
G	هرسین-کرمانشاه-کوند غرب	ریشه	پیچک (لولو)	<i>Convolvulus arvensis</i> L.	Convolvulaceae
G	دالاهو-قوری قلعه-کاکشوند-داریادام	ریشه	فاشرا (قیره)	<i>Bryonia dioica</i> Jacq.	Cucurbitaceae
P	کرمانشاه	برگ، فلس و میوه	سرو	<i>Cupressus sempervirens</i> L.	Cupressaceae
G	تالاب هشیلان	ریزوم و ریشه	اویاراسلام	<i>Cyperus rotundus</i> L.	Cyperaceae
H	سراب یوری	ریشه	خواجه باغی	<i>Dipsacus laciniatus</i> L.	Dipsacaceae
P	دالاهو (روستای زاوه)-سنقر	برگ و میوه	سنجد	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	Elaeagnaceae
C	هرسین-گلین	تمام اندام های هوایی	ارمک رونده	<i>Ephedra foliata</i> Boiss.	Ephedraceae
P	چهار زبر	تمام اندام های هوایی	ارمک کبیر	<i>Ephedra major</i> Host	Ephedraceae
G	دالاهو (ورمانگ)	تمام اندام ها	دم اسب	<i>Equisetum ramosissimum</i> Desf.	Equisetaceae
T	ماهیدشت-کوه پیری	دانه	-----	<i>Chrozophora tinctoria</i> (L.) A. Juss.	Euphorbiaceae
T	بیستون (برناج)-ریجاب	تمام اندام های هوایی	فریون زگیل دار	<i>Euphorbia peplus</i> L.	Euphorbiaceae
H	بیستون (کمیجه)-کوه دالاهو	تمام اندام های هوایی	فریون کرکی	<i>Euphorbia petiolata</i> Banks et Soland.	Euphorbiaceae
C	خسروی-کنگاور (رحمت آباد)	شیرابه ساقه	خارشر	<i>Alhagi camelorum</i> Fisch.	Fabaceae
P	گیلان غرب-ریجاب-مله سراه	دانه	قره تاج (قره قاج)	<i>Anagris foetida</i> L.	Fabaceae
C	نفت شهر-گردنه شمشیر (پاوه)	ساقه	گز خوانسار	<i>Astragalus brachycalyx</i> Fisch. ex Boiss.	Fabaceae
C	سنقر	صمغ	گون بنه ای	<i>Astragalus gossypinus</i> Fisch.	Fabaceae
T	قصر شیرین-سرپل ذهاب-جوانرود-کرمانشاه	میوه	ناختک	<i>Astragalus hamosus</i> L.	Fabaceae
H	صحنه (اسلام آباد)	دانه	یونجه باغی	<i>Coronilla varia</i> L.	Fabaceae
H	بیستون-کرمانشاه-ماهیدشت-گهواره-اسلام آباد غرب-ریجاب	ریشه	شیرین بیان (بلک)	<i>Glycyrrhiza glabra</i> L.	Fabaceae
T	قصر شیرین-گیلان غرب-نفت شهر	دانه	یونجه اسپانیایی	<i>Hymenocarpus circinnatus</i> (L.) Savi	Fabaceae
T	هرسین-گاور	دانه	خلری برگ	<i>Lathyrus aphaca</i> L.	Fabaceae
T	کنگاور (گردنه بید سرخ)	دانه	خلر (هلیره)	<i>Lathyrus sativus</i> L.	Fabaceae
T	سومار-نفت شهر	دانه	عدس شرفی	<i>Lens orientalis</i> Popow	Fabaceae
H	کوه امروله-کوه دالاهو-تالاب هشیلان	برگ و دانه	یونجه پاکلاغی	<i>Lotus corniculatus</i> L.	Fabaceae
H	کرمانشاه-گهواره-بیستون	دانه و تمام قسمت های هوایی	یونجه	<i>Medicago sativa</i> L.	Fabaceae
H	بیستون-ماهیدشت-پاوه-بیونج	برگ و دانه	خارخر	<i>Ononis spinosa</i> L.	Fabaceae
T	کوه دالاهو-کوه نوا-کوه شاهو	دانه	نخود فرنگی	<i>Pisum sativum</i> L.	Fabaceae
H	ماهیدشت-گهواره	ریشه	تلخ بیان	<i>Sophora alopecuroides</i> L.	Fabaceae
T	قصر شیرین-گهواره-هریموند	دانه	ماشک	<i>Vicia sativa</i> L.	Fabaceae
P	گونه غالب جنگل های استان	پوست و میوه	بلوط (بریو)	<i>Quercus brantii</i> Lindl.	Fagaceae
P	فریاد رس-گهواره-پاوه	برگ و شاخه (تان)	دارمازو	<i>Quercus infectoria</i> Oliv.	Fagaceae
T	کرمانشاه-کوه دالاهو-سایه طاق	تمام اندام های گیاه	شاه تره	<i>Fumaria parviflora</i> Lam.	Fumariaceae

شکل زیستی	نقاط پراکنش در استان	اندام مورد استفاده	نام فارسی (نام محلی)	نام علمی گونه	تیره
H	قصر شیرین-گیلان غرب-دالاهو	گل	گل سپاس	<i>Gentiana olivieri</i> Griseb.	Gentianaceae
G	کوه نوا-کوه دالاهو-هرسین	ریشه	آدمک	<i>Biebersteinia multifida</i> DC.	Geraniaceae
H	کوه دالاهو	برگ	نوک لک لکی هوز	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Her.	Geraniaceae
H	سنقر (سلیمان شاه)	تمام اندام های هوایی	سوزن چوپان باره باره	<i>Geranium dissectum</i> L.	Geraniaceae
T	گیلان غرب (کوه سرکش)	تمام اندام های هوایی	سوزن چوپان مجاری	<i>Geranium divaricatum</i> Ehrh.	Geraniaceae
H	کرمانشاه (کوه پیری)	میوه و برگ ها	گل راغی آفتابی (رام داری)	<i>Hypericum helianthemoides</i> (Spach) Boiss.	Hypericaceae
H	کرند غرب-ریجاب	سرشاخه گل دار	گل راغی دیهیمی	<i>Hypericum scabrum</i> L.	Hypericaceae
P	صحنه-پاوه-گیلان غرب	مغز، پوست ریشه و پوست خارجی میوه	گردو	<i>Juglans regia</i> L.	Juglandaceae
T	کوه دالاهو	دانه و سرشاخه گل دار	-----	<i>Acinos graveolens</i> (M. B.) Link	Lamiaceae
H	پاوه (فتشلق)	سرشاخه گل دار	فراسیون آسای سیاه	<i>Ballota nigra</i> L.	Lamiaceae
T	کوه دالاهو-گراور-داربادام	دانه	بالنگو	<i>Lallemantia iberica</i> (Stev.) Fisch. & C. A. Mey.	Lamiaceae
H	کامیاران (کچله)	گل، ریشه و شیره گیاه	گزنه سفید	<i>Lamium album</i> L.	Lamiaceae
T	بیستون-گهواره-کوه قلاجه-ریجاب	برگ های تازه، ریشه، شیره و دانه	گزنه	<i>Lamium amplexicaule</i> L.	Lamiaceae
H	کوه سفید-بابا یادگار-مرزیانی-کوه شاهو-گهواره	تمام اندام های هوایی	فراسیون	<i>Marrubium vulgare</i> L.	Lamiaceae
H	ریجاب (شالان)-پاوه (داریان)	دانه، برگ و سرشاخه ها	بادرنجبویه	<i>Melissa officinalis</i> L.	Lamiaceae
G	اسلام آباد غرب-هرسم-سراب سبز علی-کرند غرب	برگ	پونه	<i>Mentha longifolia</i> (L.) Hudson	Lamiaceae
H	خضر الیاس-سراب یابوری	برگ و شاخه گل دار	گونه های نعنای	<i>Nepeta cataria</i> L.	Lamiaceae
C	پاوه	تمام اندام های هوایی	مرزنگوش	<i>Origanum vulgare</i> L.	Lamiaceae
H	بابا یادگار-کرند غرب-گهواره	برگ و سرشاخه گل دار	مریم گلی برگه دار	<i>Salvia bracteata</i> Banks & Sol.	Lamiaceae
H	کوه سفید-کوه پراو-گون بان (هرسین)-گیلان غرب	برگ و سرشاخه گل دار	مریم گلی ارغوانی	<i>Salvia muticaulis</i> Vahl	Lamiaceae
H	کوه بیستون	برگ و سرشاخه گل دار	مریم گلی	<i>Salvia reuterana</i> Boiss.	Lamiaceae
H	بابا یادگار	برگ و سرشاخه گل دار	مریم گلی خاردار	<i>Salvia spinosa</i> L.	Lamiaceae
H	کوه دالاهو	برگ و سرشاخه گل دار	مریم گلی سوری	<i>Salvia syriaca</i> L.	Lamiaceae
H	کوه نوا (کرند غرب)	برگ و سرشاخه گل دار	مرزه بختیاری	<i>Satureja bachtiarica</i> Bunge	Lamiaceae
H	کوه پراو	برگ	مرزه پرویی	<i>Satureja edmondii</i> Briq.	Lamiaceae
H	کوه های روانسر	برگ	مرزه سهندی	<i>Satureja sahendica</i> Bornm.	Lamiaceae
H	کوه سفید-کوه پیری-مادیان-کوه-هرسین-صحنه	برگ، سرشاخه گل دار و میوه	سنبله ای ارغوانی	<i>Stachys inflata</i> Benth.	Lamiaceae
H	هرسین-بیستون-سنقر-جوانرود-بابا یادگار-شاهو	میوه	چای کوهی	<i>Stachys lavandulifolia</i> Vahl	Lamiaceae
H	چهار زیر-حمیل-گهواره-کرند غرب-قصر شیرین	سرشاخه گل دار	مریم نخودی	<i>Teucrium orientale</i> L.	Lamiaceae
H	کوه دالاهو-ریجاب-قلعه چهر (اسلام آباد غرب)	برگ و سرشاخه گل دار	مریم نخودی، گلپوره	<i>Teucrium polium</i> L.	Lamiaceae
C	کوه بیستون	تمام اندام های هوایی	آویشن کرک آلود	<i>Thymus eriocalyx</i> (Ronniger) Jalas	Lamiaceae
C	مادیان کوه	تمام اندام های هوایی	آویشن	<i>Thymus kotschyanus</i> Boiss. & Hohen.	Lamiaceae
T	کرمانشاه-اسلام آباد غرب-گیلان غرب-سرونو-کرند غرب	تمام اندام های هوایی	کاکوتی سراسن	<i>Ziziphora capitata</i> L.	Lamiaceae
C	محمودآباد-صحنه (دوآب)-سرماج-بابا یادگار	تمام قسمت های هوایی	کاکوتی	<i>Ziziphora tenuirois</i> Lam.	Lamiaceae
T	مادیان کوه-سنقر-سرسنگاز-گهواره-گراور-کوه دالاهو	تمام قسمت های هوایی	کاکوتی	<i>Ziziphora tenuirois</i> Lam.	Lamiaceae
G	کوه قلاجه	گل ها و پیاز	تمشکین برگ آبی	<i>Bellevalia glauca</i> (Lind) Kunth	Liliaceae
G	کوه نوا-کوه امروله-کوه گون بان-هرسین-کوه دالاهو	گل ها و پیاز	لاله سرنگون (هلال برم)	<i>Fritillaria imperialis</i> L.	Liliaceae
G	گون بان هرسین-کوه قلاجه-محمودآباد	گل ها و پیاز	لاله واژگون	<i>Fritillaria persica</i> L.	Liliaceae
H	گردنه بید سرخ-درود فرامان-کوه سفید-سنقر	دانه و برگ	کنان سفید	<i>Linum album</i> Ky. ex Boiss.	Linaceae
T	ماهیدشت-کوه سفید	دانه	کنان زرد	<i>Linum mucronatum</i> Bertol.	Linaceae
H	ماهیدشت	روغن	بزرک	<i>Linum usitatissimum</i> L.	Linaceae
E	جنگل های بلوط کوه قلاجه-کوه نوا-قوری قلعه-گهواره	برگ و گل	موخور	<i>Loranthus europaeus</i> Jacq.	Loranthaceae
H	تالاب هشیلان-صحنه (اسلام آباد)	گل و سرشاخه گل دار	خون فام	<i>Lythrum salicaria</i> L.	Lythraceae
H	کوه امروله	ریشه، برگ و کل	ختمی (کلپورک)	<i>Alcea flavovirens</i> (Boiss. & Buhse) Iljin	Malvaceae
H	تالاب هشیلان	ریشه و برگ	ختمی	<i>Althaea officinalis</i> L.	Malvaceae
H	نفت شهر-سومار-گیلان غرب-درود فرامان-بیستون	گل و برگ	پنیرک (توله)	<i>Malva neglecta</i> Wallr.	Malvaceae
P	بیستون-جوانرود-پاوه-گیلان غرب	میوه	انجیر	<i>Ficus carica</i> L.	Moraceae
P	گیلان غرب	برگ و اسانس	مورد (مورت)	<i>Myrtus communis</i> L.	Myrtaceae
HY	تالاب هشیلان-سراب نیلوفر	زیزوم	نیلوفر آبی (نیلوفر)	<i>Nuphar luteum</i> (L.) Sm.	Nymphaeaceae
P	ریجاب	میوه، پوست، برگ و ریشه	زیتون خوراکی	<i>Olea europaea</i> L.	Oleaceae
H	سراب صحنه-تالاب هشیلان-دامنه کوه دالاهو	سرشاخه گل دار	بید علفی کرکی	<i>Epilobium hirsutum</i> L.	Onagraceae
G	کوه شازرول	غده، برگ و دانه	نعلب	<i>Orchis mascula</i> L.	Orchidaceae
H	کرمانشاه (صحن کش)	ساقه گل دار	شقایق شاخدار	<i>Glaucium corniculatum</i> (L.) Rudolph	Papaveraceae
T	کوه امروله	میوه و دانه	شقایق	<i>Papaver dubium</i> L.	Papaveraceae
T	کوه دالاهو	میوه و دانه	خشخاش زراعی	<i>Papaver rhoeas</i> L.	Papaveraceae

شکل زیستی	نقاط پراکنش در استان	اندام مورد استفاده	نام فارسی (نام محلی)	نام علمی گونه	تیره
H	هرسین-کرنه-غرب-سرپل ذهاب-قصر شیرین	دانه، ریشه و برگ	بارهنگ سرنیهای	<i>Plantago lanceolata</i> L.	Plantaginaceae
H	سراب یابری-گهواره (چنگر)	برگ، ریشه و دانه	بارهنگ کبیر	<i>Plantago major</i> L.	Plantaginaceae
T	گیلان-غرب-قصر شیرین-نفت شهر-سومار	برگ و دانه	اسفرزه	<i>Plantago psyllium</i> L.	Plantaginaceae
P	کرمانشاه-ماهیدشت-گهواره-توت شامی	برگهای تازه، گل، میوه و پوست	چنار	<i>Platanus orientalis</i> L.	Platanaceae
H	محمودآباد-گهواره-چشمه خیر-ریجاب-صحنه	تمام اندامها و اغلب ریشه	علف سریی	<i>Plumbago europaea</i> L.	Plumbaginaceae
G	سراب نیلوفر-نوسود-قصر شیرین-خسروی	برگ و گل	نی	<i>Phragmites australis</i> (Cav.) Steud.	Poaceae
H	برناج-ماهیدشت-سراب هولی-اسلامآباد غرب	دانه	سورگوم	<i>Sorghum halepense</i> (L.) Pers.	Poaceae
G	بابا یادگار-شیره جفا-اطاق-گیلان غرب	سرشاخه گل دار	سینه کبکی، دان حاجی لاق	<i>Bongardia chrysogonum</i> (L.) Spach	Podophyllaceae
P	تنگه خاموش-مله فردین-گیلان غرب-کوه سراوان	برگ	کاروان کش	<i>Atraphaxis spinosa</i> L.	Polygonaceae
H	غرب کرمانشاه	تمام اندامهای هوایی	علف هفت بند پیچکی	<i>Polygonum convolvulus</i> L.	Polygonaceae
G	محمودآباد-سفر (گون بان)-کوه شاهو	دمبرگ جوان	ریواس	<i>Rheum ribes</i> L.	Polygonaceae
H	سراب بابا مقصود-سوله (چياماران)	برگ، دانه و ریشه	ترشک مواج	<i>Rumex crispus</i> L.	Polygonaceae
T	برناج-صحنه (اسلامآباد)-نوسود-قصر شیرین	برگ، ساقه و دانه	خرقه	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Portulacaceae
T	بوژان-دشت ذهاب-گیلان غرب-قصر شیرین-سومار	کلیه قسمت های هوایی	آناغالیس	<i>Anagallis arvensis</i> L.	Primulaceae
P	پاوه-کوه مزران-سیا یادگار	قسمت های مختلف گیاه	اناروحشی	<i>Punica granatum</i> L.	Punicaceae
H	ریجاب	میوه و دانه	همیشه بهار باتلاقی	<i>Caltha palustris</i> L.	Ranunculaceae
T	جوازود-گهواره-قصر شیرین	سرشاخه	گل آفتاب رو	<i>Ceratocephala falcata</i> (L.) Pers	Ranunculaceae
P	بیستون (حسین آباد)	جوانه و برگها	کلک، کلماتیس	<i>Clematis orientalis</i> L.	Ranunculaceae
T	کرمانشاه (سرتیپ آباد)	برگ و گل	زبان پس قفا	<i>Consolidia oliveriana</i> (DC.) Schrod.	Ranunculaceae
T	تالاب هشیلان-دروود فرمان-سرپل ذهاب (بریموند)	برگها و گلها	آلاله	<i>Ranunculus arvensis</i> L.	Ranunculaceae
H	گودنه پید سرخ-غرب کرمانشاه-قلاجه-سومار	ریشه و سرشاخه گل دار	ورث	<i>Reseda lutea</i> L.	Resedaceae
P	سرماج-پاوه-دوآب-جوازود-کل کش	ریشه، میوه و برگ	سیاه تلون(تلو)	<i>Paliurus spina-christii</i> Miller	Rhamnaceae
P	گیلان غرب (حیدریه)	میوه و پوست درخت	سیاه تنگرس طی	<i>Rhamnus cathartica</i> L.	Rhamnaceae
P	روانسر (خانیله)-کرنه غرب (کوه زرده)	مغز، برگ و پوست میوه	بادام	<i>Amygdalus communis</i> L.	Rosaceae
P	کوه دالاهو-کوه زرده (کرنه غرب)	قسمت های مختلف گیاه	شیرخشت سکه ای	<i>Cotoneaster nummularius</i> Fisch. & Mey.	Rosaceae
H	کرنه غرب	میوه، برگ و ریشه	توت فرنگی	<i>Fragaria vesca</i> L.	Rosaceae
G	ریجاب-پاوه (داریان)	ریزوم و ریشه	علف مبارک	<i>Geum urbanum</i> L.	Rosaceae
P	باینگان (لاران)-پاوه (سراب هولی)	میوه، برگ، شکوفه و دانه	خیج، گلابی وحشی	<i>Pyrus communis</i> L.	Rosaceae
P	کوه بیستون-کوه پیری-کوه دالاهو-ریجاب	پایه جهت پیوند	نسترن وحشی	<i>Rosa canina</i> L.	Rosaceae
P	بیستون (حسین آباد)	میوه	تمشک درختی (توبرگ)	<i>Rubus sanctus</i> Schreb.	Rosaceae
H	بیستون-کوه پیری-حسن آباد-دشت دیره-ریجاب	قسمت های مختلف گیاه	توت روپاهی	<i>Sanguisorba minor</i> Scop.	Rosaceae
T	محمودآباد-کوه دالاهو-ریجاب	میوه، ریشه و اندام های هوایی	بی تی رخ	<i>Galium aparine</i> L.	Rubiaceae
H	کوه دالاهو	قسمت های هوایی	شیرپنیر	<i>Galium verum</i> L.	Rubiaceae
P	بین چفته و سرخک-سیا یادگار-جوازود-سومار	پوست، جوانه و چوب	پده	<i>Populus euphratica</i> Olivier	Salicaceae
P	دروود فرمان-محمودآباد-اسلامآباد غرب-قصر شیرین	سرشاخه جوان و برگ	فک	<i>Salix alba</i> L.	Salicaceae
P	غرب کرمانشاه	سرشاخه جوان و برگ	سیاه پید	<i>Salix excelsa</i> J. F. Gmel.	Salicaceae
P	ریجاب	سرشاخه جوان و برگ	زرد پید	<i>Salix acmophylla</i> Boiss.	Salicaceae
H	صحنه (اسلامآباد)	ساقه، ریشه، برگ و سرشاخه گل دار	گل میمونی	<i>Scrophularia umbrosa</i> Dumort.	Scrophulariaceae
H	پاوه (نجار)-نوسود-بان زرده (تنگه یاران)	ساقه، برگ و سرشاخه گل دار	سوزاب آبی	<i>Veronica anagallis-aquatica</i> L.	Scrophulariaceae
H	گیلان غرب (گور سفید)-ریجاب-قصر شیرین	تمام قسمت های هوایی	بذراالینج مضر	<i>Hyoscyamus insanus</i> Stocks	Solanaceae
H	گیلان غرب (گور سفید)-ریجاب-قصر شیرین	سرشاخه، برگ، ریشه و دانه	عروسک پشت پرده	<i>Physalis alkekengi</i> L.	Solanaceae
T	تالاب هشیلان	دانه، سرشاخه گل دار، ریشه و برگ	تاج ریزی (هله ریزه له)	<i>Solanum nigrum</i> L.	Solanaceae
P	امروله-کوه سفید-جالوند-گهواره-جوازود-پاوه	پوست، ساقه، برگ و میوه	برگ بوی زاگرسی (تریو)	<i>Daphne mucronata</i> Royle	Thymeleaceae
P	هرسم-داربادام-کوه سراوان-دالاهو	برگ، جوانه و ریشه	درخت تا	<i>Celtis caucasica</i> Willd.	Ulmaceae
H	بیستون-محمودآباد-حیبوند-نوسود	ریشه و برگ	گزنه دو پایه	<i>Urtica dioica</i> L.	Urticaceae
P	ماهیدشت-پاوه-گیلان غرب-نوسود-سومار	میوه، برگ و سرشاخه گل دار	پنج انگشتی (کرف)	<i>Vitex pseudo-negundo</i> (Hauskn.) Hand. Mzt.	Verbenaceae
H	کنگاور-چهار زیر-حمیل-کوه قلاجه	دانه، برگ و ریشه	اسپند، اسفند	<i>Peganum harmala</i> L.	Zygophyllaceae
H	صحنه غرب کرمانشاه-گیلان غرب-قصر شیرین	دانه و غده	خارشک	<i>Tribulus terrestris</i> L.	Zygophyllaceae

جدول ۲- مقایسه اشکال زیستی گیاهان دارویی استان کرمانشاه از نظر تعداد گونه

خانواده	نام علمی	تعداد گونه	شکل زیستی
Apiaceae	<i>Dorema aucheri</i> Boiss.	۸۹	همی کریپتوفیت
	<i>Echinophora platyloba</i> DC.	۵۲	تروفیت
Asteraceae	<i>Helichrysum oligocephalum</i> DC.	۳۵	فانروفیت
	<i>Satureja bachtiarica</i> Bunge	۲۱	ژئوفیت
Lamiaceae	<i>Satureja edmondii</i> Briq.	۹	کامفیت
	<i>Satureja sahandica</i> Bornm.	۳	هیدروفیت
Linaceae	<i>Linum album</i> Ky. ex Boiss.	۱	ابی فیت

کشاورزی و منابع طبیعی استان کرمانشاه در فراهم آوردن زمینه لازم برای این تحقیق و همچنین همکاری آقای مهندس محمد قادری، کارشناس و سرکار خانم معصومه خان حسنی عضو هیأت علمی بخش تحقیقات منابع طبیعی سپاسگزاری نمایند.

تشکر و قدردانی

نویسندگان لازم می‌دانند از گیاه‌شناسان محترم مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور به خاطر راهنمایی در زمینه شناسایی نمونه‌های هرباریومی، همکاری و توجه مسئولین محترم مرکز تحقیقات

منابع

- اسدی، م. (۱۳۹۰-۱۳۶۷) فلور ایران. شماره ۱-۷۳. انتشارات مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، تهران.
- امامی، ا.، آقازری، ف.، جوهرچی، م. و طالب، ا. م. (۱۳۹۰) پیدازادان انحصاری ایران. انتشارات آبز، تهران.
- دینی، م. (۱۳۸۴) اسامی علمی گیاهان دارویی مورد مصرف در طب سنتی. انتشارات مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، تهران.
- زرگری، ع. (۱۳۶۸-۱۳۷۰) گیاهان دارویی. جلدهای ۱-۵. انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- صمصام شریعت، ه. و معطر، ف. (۱۳۷۰) دارو پزشکی سنتی (مفردات پزشکی). انتشارات روزبهان، تهران.
- قهرمان، ا. (۱۳۶۵-۱۳۸۶) فلور رنگی ایران، جلد ۲۶. انتشارات مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور. تهران.
- مبین، ص. (۱۳۵۸-۱۳۷۴) رستنی‌های ایران، فلور گیاهان آوندی، جلدهای ۱-۴. انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- مظفریان، و. (۱۳۷۵) فرهنگ نام‌های گیاهان ایران. انتشارات فرهنگ معاصر، تهران.
- معصومی، ع. (۱۳۶۵-۱۳۷۹) گونه‌ای ایران، جلدهای ۱-۴. انتشارات مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور. تهران.
- نجف‌پور نوایی، م.، سفیدکن، ف. و میرزا، م. (۱۳۸۶) معرفی گیاهان دارویی ضد سرطان ایران. انتشارات مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، تهران.

نعمتی پیکانی، م.، جلیلیان، ن.، باباخانلو، پ.، و نوری، ف. (۱۳۸۰) گزارش نهایی طرح تحقیقاتی جمع‌آوری و شناسایی گیاهان دارویی استان کرمانشاه. دفتر طرح و برنامه‌ریزی و هماهنگی امور پژوهشی وزارت جهاد سازندگی، تهران.

نعمتی پیکانی، م.، جم‌زاد، ز.، نوری، ف. و جلیلیان، ن. (۱۳۸۸) گزارش نهایی طرح جمع‌آوری و شناسایی فلور استان کرمانشاه و تشکیل هرباریوم. به شماره ثبت ۸۸/۱۰۰۶

Chevallier, A. (1977) The encyclopedia of medicinal plants. Darling Kindersley, London.

Davis, P. H. (1965-1985) Flora of Turkey, vol 1-9. The University Press. Edinburgh.

Govil, J. N. and Singh, V. K. (2010) Recent progress in medicinal plants. vol 1. Studium Press. Texas.

Jalili, A. and Jamzad, Z. (1999) Red data book of Iran. Research Institute of Forests and Rangelands. Tehran.

Raunkiaer, C. (1934) The life forms of plants and statistical plant geography. Larendon, Oxford.

Rechinger, K. H. (1963-2005) Flora Iranica, vol 1-176. Akademische Druck-u. Verlagsanstalt.-Graz. Austria.

Townsend, C. C., Guest, E. and Al-Rawi, A. (1966-1985) Flora of Iraq, vol 1-9. Ministry of Agriculture of the Republic of Iraq, Baghdad.

Medicinal plants of Kermanshah province

Mostafa Nemati Paykani * and Nastaran Jalilian

Kermanshah Agricultural and Natural Resources Research Center, Kermanshah, Iran

Abstract

In order to collect and determine medicinal plants of Kermanshah province, at first a list of medicinal plants and their localities was prepared based on the floristic list of the Kermanshah province mentioned as medicinal plants in the related references. Then, stands of the mentioned medicinal plants were referred according to the topographic maps and the extracted localities and after collecting medicinal plant specimens, herbarium specimens were prepared based on the traditional taxonomic methods. For each collected plant specimen, habitat characteristics including locality, altitude (elevation above sea level) and the other ecological characteristics of each location were recorded. Furthermore, local names and usable parts were recorded for each species including their local usage. To reassure accordance of the collected specimens with the prepared list of the medicinal plants, their identification and determination were carried out by the present related references. Collected information about each medicinal plant species was recorded in the form attached to the related herbarium specimen. The life forms of the determined medicinal plants were determined based on the Raunkiaer method. Altogether 208 medicinal species belonging to 198 genera and 72 families were determined.

Key words: Kermanshah province, Determination, Medicinal plants